

Ντομένικο Λοζούρντο (2010)

Λεξικό της αμερικανικής ιδεολογίας.

Η γλώσσα της αυτοκρατορίας. Αθήνα: Α/συνέχεια

Εκδόθηκε πρόσφατα από τις εκδόσεις Α/συνέχεια το *Λεξικό της αμερικανικής ιδεολογίας. Η γλώσσα της αυτοκρατορίας*, του Ιταλού φιλόσοφου Ντομένικο Λοζούρντο, σε μετάφραση της Άβας Μπουλούμπαση και με εισαγωγή του Σπύρου Μαρκέτου.

Ο Λοζούρντο διδάσκει φιλοσοφία της ιστορίας στο Πανεπιστήμιο του Ουρμπίνο, ενώ το ερευνητικό του έργο επικεντρώνεται στη διαλεκτική φιλοσοφία.

Το *Λεξικό της αμερικανικής ιδεολογίας* (ιταλική έκδοση 2007) είναι –εάν χρησιμοποιήσουμε την τυπολογία της λεξικογραφίας– ένα εγκυκλοπαιδικό λεξικό, δηλαδή ένα λεξικό που δεν περιλαμβάνει γλωσσικές πληροφορίες, αλλά συγκροτεί τα λήμματά του με βάση τις πραγματολογικές και –επομένως στην περίπτωση μας– τις ιστορικές νοηματοδοτήσεις συγκεκριμένων εννοιών.

Το λεξικό περιλαμβάνει επτά έννοιες δομημένες σε εκτεταμένα «λήμματα»: *τρομοκρατία, φονταμενταλισμός, αντιαμερικανισμός, αντισημιτισμός, αντισιωνισμός, φιλο-ισλαμισμός, μίσος απέναντι στη Δύση*. Η επιλογή των συγκεκριμένων εννοιών δείχνει ότι ο βασικός στόχος του συγγραφέα είναι να αναλύσει την ιδεολογία που συνοδεύει τον σύγχρονο παρατεταμένο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Όπως αναφέρει ο

συγγραφέας στην εισαγωγή του, στόχος του βιβλίου είναι «να αποτελέσει μια συνεισφορά, σε ιστορικό και φιλοσοφικό επίπεδο, στην αποκάλυψη του πραγματικού περιεχομένου των βασικών κατηγοριών που διατυπώνει η τρέχουσα ιδεολογία του πολέμου». Η προσέγγιση του συγγραφέα είναι, επομένως, φιλοσοφική και ιστορική, σε έννοιες που συγχρονικά αναδεικνύονται ως κλειδιά για την παγκόσμια κυριαρχία της Δύσης.

Στο «λήμμα» *Τρομοκρατία*, τονίζεται ότι η απόδοση του χαρακτηρισμού «τρομοκρατικός» εξαρτάται πάντοτε από την ισχύ του υποκειμένου που προβαίνει σε συγκεκριμένες πράξεις. Π.χ., οι άπειρες απόπειρες δολοφονίας εναντίον του Φιντέλ Κάστρο που οργανώθηκαν από τις αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες σπανίως χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικές ενέργειες στη σχετική βιβλιογραφία. Ισχύει, δηλαδή, για την κυρίαρχη ιδεολογία, η διαπίστωση του Σάμιουελ Χάντιγκτον, ότι «ιστορικά η τρομοκρατία είναι το όπλο των αδυνάτων, όσων δηλαδή δεν διαθέτουν κανονικά στρατιωτικά όπλα». Τα επιχειρήματα του Λοζούρντο για τη σχετικότητα και τον ιδεολογικό επικαθορισμό του χαρακτηρισμού ενεργειών ως τρομοκρατικών, ξεκινούν από τον 19ο αιώνα με τις δολοφονικές απόπειρες εναντίον του Ναπολέοντα του Γ', και

φτάνουν ως τη σύγχρονη Μέση Ανατολή. Τονίζεται ότι η κυρίαρχη ιδεολογία επιδιώκει να συγκαλύψει πως δίπλα στην «απλοϊκή τρομοκρατία των αδυνάτων» υπάρχει και η εξελιγμένη τρομοκρατία των ισχυρών.

Η ανάλυση της έννοιας *Φονταμενταλισμός* κινείται σε δύο επίπεδα: στο πρώτο επίπεδο ερμηνεύεται το πώς ένας όρος που ξεκίνησε στη Δύση την εποχή του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου ως έπαινος, κατέληξε στη σύγχρονη εποχή να θεωρείται ο αναπόφευκτος προσδιορισμός του Ισλάμ με επιθετικές, πολεμοχαρείς έως και τρομοκρατικές συνδηλώσεις. Σε δεύτερο επίπεδο επισημαίνεται, αφ' ενός, ότι η Δύση διεξάγει επίσης ιερούς πολέμους, παρόλο που θέλει να εμφανίζεται ως αντιδογματική και ορθολογική, και, αφ' ετέρου, ότι τα απελευθερωτικά κινήματα των αποικιοκρατούμενων λαών οφείλουν να ισορροπούν ανάμεσα στην κριτική απέναντι στη Δύση και στην προσπάθεια αφομοίωσης των θετικών της χαρακτηριστικών.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το «λήμμα» *Αντιαμερικανισμός* και η διεισδυτική κριτική του συγγραφέα στην επικρατούσα άποψη ότι ο αντιαμερικανισμός είναι «αρρωστημένο σύμπτωμα οπισθοδρόμησης και αδιαφορίας απέναντι στην ίδια τη δημοκρατία». Ο Λοξούρντο αποδεικνύει ότι, αντίθετα, ο αμερικανισμός είναι η ιδεολογία που «καθαγιάζει το έκδηλο πεπρωμένο και τις ηγεμονικές βλέψεις των Ηνωμένων Πολιτειών, των Αγγλοσαξόνων, της λευκής φυλής». Τονίζει,

επίσης, ότι η Αριστερά δεν είναι εξ ορισμού αντιαμερικανική, αλλά αντίθετα ότι ιστορικές μορφές του κομμουνιστικού κινήματος, όπως ο Λένιν, ο Στάλιν, ο Γκράμσι, είχαν επισημάνει στην εποχή τους τα θετικά στοιχεία της αμερικανικής παράδοσης. Προφανώς και δεν υπάρχει κοινός αντιαμερικανισμός Δεξιάς και Αριστεράς, όπως ισχυρίζονται όσοι θέλουν να υποστηρίξουν την «αυτοκρατορική αποστολή των ΗΠΑ».

Στα δύο επόμενα «λήμματα», τον *Αντισημιτισμό* και τον *Αντισιωνισμό*, καταρρίπτεται η παραπλανητική άποψη ότι «ο αντισιωνισμός είναι μια μορφή αντισημιτισμού». Επισημαίνεται η λογική αντίφαση της κυρίαρχης ιδεολογίας που, αφ' ενός, υπερασπίζεται την αδιάλειπτη συνέχεια από τη χριστιανική ιουδαιοφοβία μέχρι το ρατσιστικό αντισημιτισμό και, αφ' ετέρου, μιλά για την ανάγκη ενότητας Εβραίων και Χριστιανών της Δύσης κατά του Ισλάμ. Ο συγγραφέας υποστηρίζει και αποδεικνύει –κάτι που θα 'πρεπε να ήταν αυτονόητο– ότι αυτό που ξεχωρίζει τους καταπιεστές από τους καταπιεζόμενους δεν είναι μια «συμπαγής, περικλειστη εθνική ταυτότητα, αναλλοίωτη στον χρόνο», αλλά οι συγκεκριμένες ιστορικές συνθήκες και οι σχέσεις ισχύος που τις χαρακτηρίζουν.

Οι δύο τελευταίες έννοιες που αναλύονται, ο *Φιλο-ισλαμισμός* και το *Μίσος απέναντι στη Δύση*, έχουν λάβει ιδιαίτερη νοηματοδότηση μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου και τον «πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία». Η κυρίαρχη ιδεολογία του πολέμου έχει ανά-

γκη να κατασκευάσει μια «ελληνο-ρωμαιο-εβραιο-χριστιανική» παράδοση για να νομιμοποιήσει την πάλη της Δύσης ενάντια στο Ισλάμ και τον αντιραβικό ρατσισμό. Με τη διάδοση αυτών των στερεοτύπων, μεταμορφώνει τα θύματα, όπως ο Παλαιστινιακός λαός, σε επικείμενη απειλή και κατηγορεί όσους αντιστέκονται στον δυτικό ιμπεριαλισμό ως «συνειδητά αντιδυτικούς, αντιευρωπαίους και αντι-ιουδαιοχριστανούς τρομοκράτες».

Το έργο του Λοζούρντο καταφέρνει με τη διεισδυτική ανάλυση, την οξεία κριτική, την ιστορική ενημερότητα και τη φιλοσοφική οξύνοια να αποδείξει πώς «οι βασικές κατηγορίες της σύγχρονης ιδεολογίας του πολέμου είναι ταυτόχρονα και αφορισμοί της επίδοξης πλανητικής αυτοκρατορίας». Ο προσεκτικός αναγνώστης θα παρατηρήσει ότι επικρατεί η φιλοσοφική προσέγγιση της ιστορικής της ισχύος και αυτό ενδεχομένως να δημιουργεί ορισμένες ενστάσεις σε συγκεκριμένα ιστορικά ζητήματα, όπως, π.χ., στο πώς διαφοροποιείται η ρητορική των ΗΠΑ ως «χώρας της δημοκρατίας» από τη ρητορική της «τελικής λύσης» του ναζισμού, παρά τις πολλές κοινές αναφορές ΗΠΑ και ναζιστών στη διαμόρφωση της ρητορικής της ισχύος.

Ωστόσο, το ιδιαίτερα σημαντικό συστατικό του βιβλίου είναι ότι αποτελεί προϊόν πνευματικής εργασίας ενός

στρατευμένου αριστερού που ερμηνεύει με πάθος τη σύγχρονη ιδεολογία του πολέμου. Υπ' αυτή την έννοια είναι ιδιαίτερα χρήσιμο για τους αναγνώστες που δεν θέλουν να συμβιβαστούν με την υπάρχουσα κατάσταση και δεν διατίθεται να αποδεχθούν όλα όσα εμφανίζονται ως αδήριτες αναγκαιότητες, που δεν θέλουν να αποδεχθούν τα κυρίαρχα στερεότυπα, είτε αυτά αφορούν την παγκόσμια γεωπολιτική κατάσταση είτε την οικονομική τρομοκρατία του νεοφιλελευθερισμού.

Αξίζει να σημειωθεί η ιδιαίτερα προσεγμένη μετάφραση και επιμέλεια του κειμένου, καθώς και η διαφωτιστική εισαγωγή του Σπύρου Μαρκέτου. Όπως ισχυρίζεται ο τελευταίος, «το βιβλίο μάς βοηθά να διακρίνουμε την ανάγκη ενός ευρύτερου λεξικού... καθώς και μιας γραμματικής του καπιταλισμού, που να μας δείχνει όσο γίνεται πιο καθαρά τα αδύνατά του σημεία και να μας διευκολύνει να συγκεντρώσουμε τα πυρά μας εναντίον του».

Επειδή είναι γνωστό ότι τα λεξικά και οι γραμματικές, αφ' ενός, τυποποιούν και, αφ' ετέρου, διαμορφώνουν τα δεδομένα που πρωτογενώς παράγονται στις ζωντανές γλώσσες, το *Λεξικό* του Λοζούρντο είναι εξαιρετικά χρήσιμο για τους αναγνώστες που μιλούν τη γλώσσα των κινήματων και της αντίστασης.

Γιάννα Γιαννουλοπούλου